

Skjaldekvad« (*Aarb. f. nord. Oldk. 1985*). Omvendt formodes det, at historikerne f.eks. stadig udviser en rørende tillid til eksistensen af blod-ørneofringen i vikingetiden (dvs. Regnarsønnernes angivelige opskæring af ryggen på kong Ællasomhævn, hvorefter ribben og lunger skulle blive trukket ud – i virkeligheden en misforstået kenning) (s. 170). Her er det måske tilstrækkeligt at gøre opmærksom på, at allerede Johannes Steenstrup (*Normannerne I* (1876) s. 108) tog skarpt afstand fra, at dette sagn skulle være rigtigt (og i øvrigt gav udtryk for stærk tvivl om Saxos værdi som kilde på mange punkter); ej heller F. M. Stenton (*Anglo-Saxon England/ The Oxford Hist. of Engl. 2* (1971/75) s. 246f) har tillid til de skandinaviske kilder i dette spørgsmål. Omvendt har historikerne måske siden Lauritz Weibull (1911) ikke haft helt så stor tiltro som litteraturfolkene til *Jomsvikingsaga*s oplysninger om et slag ved Hjørungavåg ca. 980 (Andersson, s. 215). Disse kritiske småbemærkninger skal dog ikke tilsløre, at vi får udmærket besked på mange områder og mange spændende diskussioner af selve spørgsmålet om en litterær traditions opståen, de islandske kilders afhængighed af f.eks. engelsk og tysk materiale, og ikke mindst den uundværlige oversigt over, hvem der har ment hvad om de enkelte teksters datering og de enkelte tekstudgavers brugbarhed. Både forskere inden for nordisk sprog, religionshistorie og historie har derfor med dette værk fået et glimrende værktøj stillet til rådighed.

Søren Balle

Hans Chr. Wolter: *Den danske hærs uniformering. En annoteret bibliografi og en nøgle til offentlige samlinger*. (Det Kongelige Garnisonsbibliotek, 1985). 71 s.

Som undertitlen angiver, er der både tale om en bibliografi og en oversigt over en række centrale bibliotekers, arkivers og museers samlinger.

Forfatteren har ønsket at tilvejebringe et hjælpemiddel, der på én gang kan give overblik over og fungere som indgang til hovedmaterialet for beskrivelse af uniformeringen inden for det danske monarkis landmilitær siden slutningen af 1600-tallet. Det er en god idé med et sådant hjælpemiddel, for materialet er både stort og uensartet, og det skal søges mange steder.

Bogens korte introduktion berører, hvad forfatteren kalder »uniformeringsidealets« principper (uniformen skal dels identificere – dels være funktionel), og opregner hovedgrupperne i kildematerialet: stofprøver og originale beklædningsgenstande, uniformsreglementer og approberede tegninger, samt endelig den store mængde af uniformsreproduktioner (f.eks. stik, tegninger og malerier).

Selve bibliografien, der er omhyggeligt kommenteret, omfatter 70 numre opstillet efter udgivelsesår. Den medtager ud over de oplagte bøger, der har hærens uniformering som emne, også arbejder om enkelte hærafdelinger, såfremt de indeholder førstegangs publicering af kolorerede uniformsgengivelser. Denne type arbejder udgør godt 1/3 af bibliografien. Tidsskriftartikler er ikke medtaget, men en fortegnelse over tidsskrifter med uniformshistorisk indhold findes bag i bogen.

Oversigten over centrale biblioteker, arkiver og museer, hvor Det Kongelige Biblioteks, Rigsarkivets og Tøjhusmuseets samlinger naturligvis er de væsentligste, er (bortset fra en enkelt »svipser«) særdeles instruktiv med fylde kommentarer ganske som i bibliografien, hvortil der i øvrigt ofte henvises.

Den lille bog, der afsluttes med et

navneregister, repræsenterer en stor arbejdsindsats. Hans Chr. Wolter har med den gjort vejen lettere for de mange, der interesserer sig for et stykke

kulturhistorie med både inden- og udenrigspolitiske overtoner: den landmilitære uniformering.

Per Willemoes Jørgensen

SLESVIG OG HOLSTEN

H. V. Gregersen: *Reformationen i Sønderjylland*. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1986). 260 s.

Midt i al reformationsjubelæumspostyret er Sønderjylland heldigvis ikke blevet glemt, og det er vigtigt, da Reformationen her faktisk ikke blot begyndte tidligere end i Kongeriget, idet Herman Tast starter i Husum allerede 1522, men overgangen varede længere, da den vel egentlig først kan kaldes afsluttet med gamle biskop Gotskalk Ahlefeldts død 1541 og udstedelsen af den slesvig-holstenske kirkeordinans 1542.

De mange, for danske læsere næppe altid velkendte særtræk betones, ikke mindst hertug Christians virke og Haderslevs betydning i den første reformationsfase, og den belæste forfatter synes ikke at overse meget væsentligt. Måske kan han snarere bebrejdes en lejlighedsvis lidt overdreven pietet overfor en ofte ret gammel litteratur. Således ikke blot accepteres gamle Rørdams formodninger om hofpræsten Johan Alberdes (i DBL kaldet Albertsen), men nærmest udbygges (at aflægge vidnesbyrd i en sag er dog ikke det samme som at »plædere« for frifindelse?).

Intet under at forfatteren stærkt betoner den rolle, som indførelsen af folkesproget i gudstjenesten betød, netop fordi kirkesprogsgrænsen viser sig at komme til at blive næsten identisk med den nuværende grænse.

Særdeles nyttig er den grundige gennemgang af kendte nordslesvigske præ-

ster, da dette forklarer meget om reformationens stilfærdigt gradvise gennemførelse på sogneplanet. Dels indsættes faktisk et meget stort antal præster netop i tiåret 1526-36 (dvs. at netop disse ofte må antages at være i hvert fald »reformpositive«), dels viser det sig, at adskillige sønner af lidet kendte præster – som siden kom til at efterfølge deres fædre i embede – simpelthen må være født i 1520erne!

Måske er det lidt uheldigt at kalde den sidste biskop Gotskalk Ahlefeldt for tilhænger af »Romerkirken«, da hverken han eller Slesvigkirken reelt havde forbindelse til paven efter ca. 1525, hvad der i sig selv er bemærkelsesværdigt, da Slesvig vel strengt taget ikke var juridisk bundet af Odense herredagenes beslutninger 1526/27. Men i alle tilfælde er det et vigtigt tomrum i vor historiske litteratur der hermed på udmærket vis er blevet udfyldt.

Troels Dahlerup

Hans Schultz Hansen: *Det nordslesvigske landbrug og den danske bevægelse 1880-1914*. (Historisk samfund for Sønderjylland, 1985). 251 s., 105 kr.

Denne afhandling fremtræder ifølge forordet som en mere publikumsvenlig udgave af en i 1983 indleveret guldmedaljeafhandling ved Århus Universitet. Opgavens ordlyd var da, Det nordslesvigske landbrug ca. 1880-1914 og dets betydning for den danske nationale be-